

- gewijs verdeelde bezuinigingen de efficiency verhoogd, waardoor de urgentie vermindert en de bezuinigingsopbrengst daalt. Het tweede effect is negatief. In de derde plaats heb ik elders aannemelijk gemaakt, dat de economische recessie en de bezuinigingsproblematiek bij verschillende overheidsorganen overcapaciteit hebben veroorzaakt, zodat daar de neiging is ontstaan om nog minder uit te besteden en nog meer zelf te doen. Denk bijvoorbeeld aan de stedekundige branche, aan ingenieursbureaus, aan de aannemerij, enz. Het derde effect is dus ook negatief. Wat per saldo de invloed zal zijn van de bezuinigingen op de privatisering (beter: op de relatieve omvang van de uitbestedingen), is niet te voorspellen. Voor andere hoofdvormen, zoals het intensiveren van het profijtbeginsel en van het vrijwilligerswerk, kan men met enig cynisme betere voorspellingen doen.
- Er is wel gesteld (bijv. in Engeland), dat de dreiging van privatisering leidt tot grotere inspanning en dus tot produktiviteit. Het is ook denkbaar, dat de dreiging leidt tot arbeidsonrust en dus tot dalende produktiviteit.
  - De dreiging van privatisering en bezuinigingsnoodzaak hebben ook geheel tegendraadse effecten opgeleverd, zoals overheidsbedrijven die proberen om de inkomsten te vergroten door werk te verrichten voor andere overheidsdiensten en zelfs voor andere, dus particuliere, instellingen. De betreffende overheidsbedrijven, zoals accountantsdiensten, kunnen op die manier overcapaciteit wegwerken en/of de produktiviteit opvoeren van de formatie. Nog weer een ander fenomeen is, dat van overheidswege bedrijven worden opgericht die concurreren met particuliere bedrijven, zoals de nieuwe afdeling Grondwaterverkenning van TNO.
  - Er zijn vele misverstanden rond privatisering, doordat vele aspecten nog weinig zijn „doorgedacht” en doordat er weinig kennis systematisch is vergaard. Een eerste misverstand is, dat de overheid natuurlijk niet de winstgevende overheids-„bedrijven” zou moeten verkopen, want dat zou het slachten van de kip met de gouden eieren zijn. Het feit, dat een bepaalde activiteit rendabel is, kan echter worden verdisconteerd in de overnameprijs. Indien een bedrijf dat geïnteresseerd is in de overname, de winstkansen nog hoger inschat, zal de potentiële overnameprijs hoger liggen dan de vraagprijs die de overheid berekent op basis van de huidige rentabiliteit.
  - Een tweede misverstand is, dat privatisering geen betrekking kan hebben op de zogenaamde echte collectieve goederen. Die opvatting is correct voor het profijtbeginsel, dat bij echte collectieve goederen niet toepasbaar is, zoals voortvloeit uit het wezenskenmerk van die goederen. Uitbesteding als hoofdnorm van privatisering kan echter wel worden toegepast, omdat de overheid daarbij zelf de voorziening uit de algemene middelen blijft bekostigen en ook de planning ervan regelt. Een klassiek voorbeeld van een collectief goed zijn de dijken. De aanleg wordt gepland en bekostigd door de overheid, doch de feitelijke aanleg en het grote onderhoud worden uitbesteed aan particuliere „natte” aannemers. Een ander voorbeeld zijn de politiediensten. Het is zeer wel mogelijk om bepaalde surveillances, bepaalde bewakingsdiensten uit te besteden aan particuliere diensten, zoals ook gebeurt.
  - Misschien nog wel belangrijker is het met het voor-

gaande samenhangende misverstand, dat het in de aard der dingen besloten ligt dat de voorziening in bepaalde goederen een „echte” staatstaak zou zijn. Dat ook dát geen vanzelfsprekende zaak is, kan worden geïllustreerd met dezelfde voorbeelden. Vele dijken zijn in Nederland in de middeleeuwen bekostigd en aangelegd door monniken. De huidige Politie-academie werd vroeger georganiseerd en gefinancierd door de politiebond en is pas na 1945 overgenomen door het Rijk. Een ander voorbeeld ontleen ik aan de seismologie. Een van de grondleggers van de moderne seismologie, *Milne*, heeft zelf een seismologisch station laten bouwen op Wight en bekostigd uit eigen middelen. Hij heeft gestimuleerd, dat over de hele wereld in het Britse imperium dergelijke stations werden gebouwd, vanwaar de seismogrammen naar hem werden gestuurd voor een analyse die hij in een eigen tijdschrift publiceerde.

- Een vierde misverstand is, dat privatisering niet mogelijk is bij verliesgevende activiteiten. Men denkt dan niet aan intensivering van het profijtbeginsel en uiteraard ook niet aan de inschakeling van vrijwilligers, maar aan de inschakeling van het bedrijfsleven. Wederom moeten we ter ontrafeling van het misverstand onderscheid maken tussen uitbesteding en afstoting. Uitbesteding is zeer wel mogelijk bij een activiteit die verliesgevend is. De overheid zorgt immers dat de burgers een bepaalde voorziening ontvangen en stelt daarbij een vergoeding vast die niet kostendekkend is, om welke reden dan ook. De overheid kan de produktie van de voorziening zelf in eigen beheer verzorgen, maar kan de produktie ook tegen een bepaalde vergoeding laten verzorgen. Dat het afstoten van een verliesgevende voorziening niet mogelijk zou zijn, berust op het uitgangspunt dat het bedrijfsleven wel rendabele overheidstaken zou willen overnemen, doch geen verliesgevende taken. Een verliesgevend overheidsbedrijf kan echter wel degelijk worden verkocht aan een particulier bedrijf. Dit particuliere bedrijf ziet wellicht kansen om de efficiency te verhogen, waardoor de kosten en dus de verliezen omlaaggaan. Een consequentie daarvan kan overigens wel een daling van het aantal arbeidsplaatsen zijn.

Tot slot

Het is onmogelijk om een zo breed en relatief nieuw onderwerp, dat bovendien zo gevoelig ligt bij velen, in een kort bestek echt goed en volledig te behandelen.

In de tweede plaats wil ik het volgende opmerken: veronderstel dat voor tal van activiteiten uitbesteding een kostenbesparing kan opleveren; op basis daarvan laat men offertes uitbrengen. Als uit de offertes blijkt dat een kostenbesparing mogelijk is, dan pas komt de volgende stap in de besluitvorming: weeg de kostenbesparing af tegen de effecten op andere doelen en eventuele neven-effecten.

Overigens zou de nationale overheid ook bij een kostennadeel kunnen besluiten tot privatisering, bijvoorbeeld in verband met een verwacht gunstig macro-economisch effect; voor een lagere overheid zal dat motief minder invloed hebben. Voor alle overheden is er dan nog het bestuurlijk argument, dat in de afweging kan worden betrokken.

Als de overheid tegen uitbesteding of afstoting of het profijtbeginsel is, dan blijft het probleem bestaan van de invulling van de bezuinigingen en dan geldt dat, als men niet door de hond wil worden gebeten, men door de kat wordt gekrabd!